

**TARJIMA AMALIYOTINING MUAMMOLARI VA TAHLIL
METODLARI MASHQLARDA*****Dadaxonov Dilshodbek Murodjon o'g'li****ADCHTI Roman german va slavyan tillari fakulteti**nemis tili yo'nalishi 4-kurs 401-kurs talabasi****ILMIY RAHBAR: Qodirova Nargizaxon*****Kirish**

Bugungi kunda tarjimashunoslik nafaqat tilshunoslik, balki madaniyatshunoslik, muloqot nazariyasi, pragmatika va psixolingvistika kabi fanlar bilan uzviy bog'liq holda rivojlanmoqda. Tarjimani o'rganish nafaqat nazariy, balki amaliy asosda ham chuqur tahlil etilishi kerak. Ayniqsa, tarjima amaliyoti mashqlari orqali tarjimonlarning malakasini oshirish, tarjima jarayonidagi asosiy muammolarni aniqlash va ularni hal etish metodlarini ishlab chiqish tarjimashunoslik fanining dolzarb yo'nalishidir.

Mazkur maqolada tarjima amaliyotidagi asosiy muammolar, ularning sabablari, tahlil qilish metodlari va mashqlarda qo'llanishi bo'yicha batafsil fikr yuritiladi. Shuningdek, talabalar uchun maxsus ishlab chiqilgan mashqlar asosida tahlil qilinadi.

1. Tarjima amaliyotida uchraydigan muammolar

Tarjima jarayoni bir qarashda sodda ko'rinsa-da, aslida juda murakkab, ko'p bosqichli va ko'p omillarga bog'liq jarayondir. U quyidagi asosiy muammolarni o'z ichiga oladi:

1.1. Leksik muammolar

Turli tillarda bir xil ma'noga ega bo'lgan so'zlar bo'lishi mumkin, biroq ularning ishlatilish konteksti yoki emotsional rang-barangligi farq qilishi mumkin.

Masalan, ingliz tilidagi “clever” soʻzining oʻzbek tilidagi muqobili vaziyatga qarab “aqlli”, “zirak”, “chaqqon” boʻlishi mumkin.

1.2. Grammatik mos kelmaslik

Turli tillarda gap qurilishi, zamon va kishilik olmoshlari bir-biridan sezilarli darajada farqlanadi. Shu bois grammatik jihatdan toʻgʻri tarjima qilish uchun tarjimon sintaktik tahlil qilish koʻnikmasiga ega boʻlishi kerak.

1.3. Stilistik muammolar

Tarjimada uslubiy jihatdan matn ohangini, muallif uslubini saqlab qolish juda muhim. Bu ayniqsa badiiy tarjimada dolzarb boʻladi. Stilistik moslikni taʼminlash tarjimonning ijodiy qobiliyatini talab etadi.

1.4. Madaniy tafovutlar

Har bir til oʻz milliy madaniyatiga tayangan holda shakllanadi. Shu sababli, tarjimada madaniyatga xos iboralarni toʻgʻri izohlash yoki ularni ekvivalent variantlarga almashtirish kerak boʻladi.

1.5. Konnotatsiya va pragmatik xatoliklar

Soʻzlarning maʼnoviy zaxirasi turlicha boʻlishi mumkin. Ularning konnotativ maʼnosi (yaʼni, emotsional-psixologik yoʻnalishi) har doim ham bevosita tarjima qilinmaydi. Masalan, “cheap” soʻzining “arzon” degan tarjimasi pragmatik jihatdan salbiy konnotatsiyani ham ifodalaydi.

2. Tarjima amaliyotini tahlil qilish metodlari

Tarjimani oʻrgatishda va takomillashtirishda qoʻllaniladigan metodlar quyidagilar:

2.1. Kontrastiv tahlil metodi

Ikki yoki undan ortiq tillarning leksik, grammatik va stilistik jihatlari solishtiriladi. Bu metod orqali tarjima xatoliklarining kelib chiqish sabablari aniqlanadi.

2.2. Xatoliklar tahlili (Error analysis)

Tarjima mashqlarida talabalar tomonidan yoʻl qoʻyilgan xatoliklar sinchiklab tahlil qilinadi. Har bir xatolikning sababi va oqibatlari oʻrganiladi hamda bartaraf etish yoʻllari koʻrsatiladi.

2.3. Tahliliy tarjima metodi

Bu metodda har bir matn birliklari (soʻz, ibora, gap) semantik, grammatik va stilistik jihatdan alohida tahlil qilinadi. Har bir tarjima qarori izohlanadi.

2.4. Didaktik metod

Talabalar bilim darajasiga qarab bosqichma-bosqich mashqlar tuziladi. Dastlab sodda jumlar, soʻng esa murakkab badiiy yoki ijtimoiy-siyosiy matnlar ustida ishlanadi.

3. Mashqlar asosida tahlil

Misol 1:

Original: *“Globalization affects every aspect of modern life.”*

Talaba tarjimasi: “Globallashuv zamonaviy hayotning har tomoniga taʼsir koʻrsatadi.”

Tahlil: Grammatik jihatdan toʻgʻri, lekin stilistik jihatdan yanada silliq variant — “Globallashuv zamonaviy hayotning barcha jabhalariga taʼsir koʻrsatmoqda.”

Misol 2:

Original: *“He is a man of principle.”* Talaba tarjimasi: “U printsipga ega erkak.”

Tahlil: Lugʻaviy tarjima notoʻgʻri. Toʻgʻri variant: “U prinsipial odam.”

Misol 3:

Original: *“The early bird catches the worm.”* Talaba tarjimasi: “Erta uygʻongan qush chuvalchangni tutadi.” Tahlil: Soʻzma-soʻz tarjima maʼnoni bermaydi. Idiomatik variant: “Kim erta tursa, oʻsha yutadi.”

4. Talabalar uchun metodik tavsiyalar

1. Har bir mashqdan soʻng tahliliy izoh yozilishi kerak.
2. Tarjima variantlari solishtirilib, eng maqbul echim tanlanadi.
3. Mashqlarda stilistik muvofiqlik, pragmatik maqsad va kontekstga alohida eʼtibor berilishi kerak.
4. Har bir xatolik alohida oʻrganilib, uni takrorlamaslik uchun xulosa chiqarilishi kerak.

Xulosa

Tarjima amaliyoti — tarjimonlik malakasining asosiy shakllanuvchi bosqichidir. Unda uchraydigan muammolarni aniqlash va tahlil qilish orqali tarjima sifatini oshirish mumkin. Bu esa zamonaviy tarjimonlarni tayyorlashda tahliliy yondashuv metodlaridan keng foydalanishni talab qiladi. Mashq asosida olib boriladigan tahlillar nafaqat tarjima ko'nikmasini rivojlantiradi, balki lingvistik tafakkurni kengaytiradi, tanqidiy fikrlashni shakllantiradi va madaniyatlararo muloqotda aniqlikni ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Komissarov V.N. "Tarjimashunoslik asoslari", Moskva, 2002.
2. Newmark P. "A Textbook of Translation", Prentice Hall, 1988.
3. Hatim B., Mason I. "Discourse and the Translator", Longman, 1990.
4. Abdullayeva D. "Tarjimashunoslik: Nazariya va amaliyot", Toshkent, 2019.
5. Baker M. "In Other Words: A Coursebook on Translation", Routledge, 2011.
6. Shukurov S. "Tarjima va tarjimon: O'quv qo'llanma", Toshkent, 2020.
7. G'ulomov G. "Til va tarjima", Toshkent, 2018.
8. Catford J.C. "A Linguistic Theory of Translation", Oxford University Press, 1965.